

Cuvânt-înainte

„De necrezut în ceea ce privește
miracolele e tocmai faptul că se întâmplă.”

Gilbert Keith CHESTERTON

Trăim, la acest început de secol al XXI-lea, într-o lume miraculoasă: căci nu e oare totul un miracol? Într-adevăr, se vorbește de miracol economic, de miracol informatic sau chiar – paradoxal – de miracol al științei, al tehnicii, al medicinei. Iar, dacă ar fi să dai crezare presei, în fiecare zi se întâmplă miracole: cutare a evitat, „ca prin minune”, un accident și e „o minune” că n-au fost mai multe victime în cutare cataclism natural! În realitate, folosirea abuzivă a termenului vine din faptul că el a fost golit de semnificație prin excluderea a ceea ce constituie însăși natura sa: cauzalitatea sa divină sau, mai general, inserția sa într-un context religios. Lucru pe care, de altfel, monseniorul Perrier, episcop de Tarbes și de Lourdes, îl și deplângea într-o intervenție deseori citată de atunci înapoi:

În limba populară de azi, „miracolul” nu mai are nicio legătură cu originea sa evanghelică. Cuvântul a revenit la sensul său etimologic și desemnează doar un fenomen excepțional. Spre exemplu, atunci când un sportiv sau un candidat pleacă în cursă ca perdant și când, în final, câștigă, se proclamă „un miracol”. La fel și pentru redresarea neașteptată a economiei

germane sau a economiei japoneze după război. Miracolul este redus la o știre senzațională: așa că nici nu e de mirare că presa se dă în vânt după așa ceva. Și totuși, cât de tare ne-am abătut de la calea miracolului evanghelic¹.

Această impietare asupra termenului nu este însă o noutate. În *Tezaurul limbii franceze* – unul dintre primele dicționare, apărut în 1606 –, Jean Nicot dă următoarea definiție a miracolului:

Un caz care, odată ce s-a întâmplat, îi farmecă pe cei care îl văd sau aud povestindu-se despre el, pentru că are o cauză cu totul și cu totul divină, și nu de domeniul natural. Astfel, se spune că Iisus Hristos, Sfinții și Sfintele au săvârșit mari minuni.

Aceasta este accepția clasică a termenului: miracolul (în latină *miraculum*, „minune”, de la rădăcina *mirari*, „a se minuna”) este un fapt pe care îl vedem și de care ne minunăm, care are o cauză pur divină și nu naturală, deci o cauză supranaturală, cu referire la Evanghelie. Dar autorul continuă imediat:

Se mai numește miracol ceea ce i se-ntâmplă cuiva și este neobișnuit și contrar naturii sale. Dar spunem despre aceasta că este o minune printr-un abuz terminologic, ca și cum un mincinos ordinar ar spune un adevăr ori un bețiv înrăit ar ajunge să bea apă, se spune de asemenea că e o minune, deoarece efectul și energia cuvântului se păstrează în asemenea cazuri, tot astfel cum ne minunăm când un mincinos spune adevărul și când un bețiv bea apă.

¹ *Lourdes Magazine*, nr. 142, aprilie–mai 2006.

Așadar, cuvântul „miracol” era deja la vremea aceea utilizat „abuziv”, independent de orice conotație religioasă, pentru ca, la o jumătate de secol mai târziu, doamna Sévigné, spre exemplu, să se folosească, în corespondența sa, nu numai de termen, ci și de derivatele sale – adjectivul „miraculos”, adverbul „miraculos” – pentru a califica incidentele vieții de zi cu zi care prezintă un caracter insolit, uimitor. De atunci și până în zilele noastre, „miraculos”, „prodigios” și chiar „ne-maipomenit”, „extraordinar” au devenit termeni interschimbabili: în prezent, miracolul se declină pe toate registrele.

Ce s-a ales însă de adevăratul miracol, care se referă la cele făptuite de Iisus în Evanghelii? Există el cu-adevărat sau n-o fi fost decât un fapt istoric, poate chiar doar sociologic, excepțional, desigur, dar perfect explicabil prin legile naturii, pe care strămoșii noștri le ignorau și care astăzi trebuie reinterpretat din perspectiva progresului științific și în funcție de mentalitățile începutului nostru de secol, al XXI-lea? Poate că banalizarea termenului răspunde unei realități extrem de simple, și anume că ceea ce noi am crezut multă vreme că ar fi miracole trebuie considerat ca iluzie sau ca eroare de perspectivă: cuvintele pierzându-și sensul, fac să dispară și obiectele pe care le enunțau, fenomen care nu cruță deloc o cultură creștină edulcorată, dacă nu cumva pur și simplu ignorată. Iată-ne, acum, într-o perioadă în care omul, aspirând la supranatural, dar decepționat sau deconcertat de exigențele căutării interioare, cedează cu atât mai ușor sirenelor miraculosului și, în final, vede miracole peste tot, ca nu cumva să riște să le omită.

Ce-ați spus? Miracol?

Pusă-n fața miracolului, lumea este inițial neîncrezătoare. Apoi, dacă e silită să accepte evidența, ea vorbește de șansă sau de întâmplare, sau de un concurs de împrejurări: orice tentativă de explicare, care să permită reinserarea faptului miraculos într-o grilă de interpretare coerentă, neimplicând nici surpriză și nici interogație, este valabilă. Cu totul diferită este atitudinea credinciosului, căci el știe ce are de făcut: considerând miracolul ca o lucrare a lui Dumnezeu, un *opus Dei*, el evită de la-nceput întrebările fără rost, nepreocupându-se nici de a dovedi că miracolul este inexplicabil, nici de a-i găsi vreo explicație oarecare. El nu vrea nicidecum ca acțiunea divină să fie cât se poate de irațională și incomprehensibilă, să fie mai mult uluitoare decât miraculoasă, ci încearcă doar să surprindă valoarea religioasă a evenimentului. Or, într-adevăr, aceasta este diferența de interpretare dintre necredincios și credincios: necredinciosul, chiar dacă ar avea credință, se plasează doar pe planul logicii, al rațiunii, în vreme ce credinciosul se ridică numai la nivelul credinței. O credință sănătoasă, care nu exclude nici logica, nici rațiunea, ci le subordonează obiectului lor: cunoașterea adevărului. În asemenea condiții, miracolul nu se mai înscrie în opoziția credință/rațiune:

Dacă, lucrând științific, [credinciosul] încearcă să explice miracolul, altfel spus, caută condițiile în care a acționat Dum-

nezeu, studiile sale trebuie să reușească, de vreme ce Dumnezeu nu a violat nicio lege [a naturii]. Însă posibila explicație a unui miracol nu micșorează întru nimic valoarea sa în ochii credinciosului. Chiar și atunci când se va fi dovedit că un val seismic a fost cel care-a dat deoparte apele Mării Roșii, credința creștinului nu va fi zdruncinată. Dimpotrivă, Dumnezeu va trebui slăvit pentru a-i fi luată de pe umeri o grijă rațională, de altminteri legitimă, îngăduindu-i să-i înțeleagă acțiunea. Valoarea religioasă a miracolului se va păstra mai departe: Dumnezeu a intervenit pentru a salva poporul lui Israel din casa robiei².

Cu cât aprofundăm chestiunea, cu atât mai mult ne dăm seama că reticența (dacă nu chiar o adevărată alergie) față de miracol vine tocmai din aceea că îl facem să alunece din domeniul supranaturalului și al ordinii credinței rezonabile spre cel al supranaturalului irațional, prezentând doar o caricatură a lui: o transgresiune a legilor naturii, ca printr-o mișcare de baghetă magică. Or, miracolul nu e defel așa ceva:

Dimpotrivă, el realizează vocația fundamentală a universului, aceea de a-l exprima pe Dumnezeu, lăsând să transpară „lumina chipului său” și sugerând prin chiar aceasta o ordine cosmică în care am transgresa de la ceva la cineva³.

Așa cum subliniază biblistul argentinian Ariel Álvarez Valdez, aceasta nu-i împiedică însă pe mulți teologi să se limiteze la această „definiție cvasioficială: este vorba de orice fapt în care legile naturale sunt suspendate”. Or, miracolul nu e doar aceasta:

² Henry Leenhardt, „Miracle”, în André Westphal (dir.), *Dictionnaire encyclopédique de la Bible*, Valence-sur-Rhône, 1973, t. II, p. 168.

³ Maurice Zundel, *Quel homme et quel Dieu?*, Saint-Maurice, Éd. Saint-Augustin, 1995, p. 192.

[El] nu trebuie văzut ca o acțiune fantezistă și capricioasă a lui Dumnezeu, ci ca o acțiune supranaturală a lui Dumnezeu, care se inserează în ordinea naturală. Miracolul nu este în niciun caz o violare a legilor naturale: el rămâne întotdeauna conform unei legi anume și nu este inexplicabil în sine. De aceea pare nedrept ca un miracol explicabil să nu mai fie considerat un miracol. Cu toate acestea, știm că mai multe miracole din Biblie au primit o explicație satisfăcătoare: de ce am înceta, din această cauză, să vedem în ele miracole⁴?

Evocând miracolele biblice, sulpicianul Albert Farges ilustrează despărțirea apelor Iordanului într-o manieră luminoasă:

Legea gravitației n-a fost suprimată din pricină că Iordanul, loc memorabil, s-ar fi întors la izvoarele sale, iar universul în ansamblu n-a fost, prin aceasta, tulburat cu nimic mai mult decât de unele lucrări ale inginerilor noștri hidrografi, care deviază apele, străpungând istmul Suez sau Panama⁵.

Miracolul ține deci de normalitate și, oricât de excepțional ar fi, nu transgresează cu nimic legile naturale:

Imuabilitatea divină nu e în niciun fel compromisă. Prin aceste intervenții, Dumnezeu nu revine asupra deciziilor sale eterne, căci, instituind legile generale, el a reglat, în același timp, și toate excepțiile la care acestea ar trebui să fie supuse de-a lungul veacurilor. [...] Miracolul nu face decât să suspende sau să modifice accidental un efect particular al acestor legi⁶.

⁴ Henry Leenhardt, „Miracle”, art. cit., p. 169.

⁵ Mgr Albert Farges, *Dieu, l'âme immortelle et la religion naturelle*, Paris, 1911, p. 118-119.

⁶ *Ibid.*